

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

Tit. II. De Juris scripti partibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

in foro utimur, constat Decreto, libris quinque Decretalia Gregorii IX. Sexti Decretalium Bonifacii VIII. Clementis & Extravagantibus Ioannis XXI cum Communibus, id est, & aliorum Summorum Pontificum. Quod ad Decretum attinet, illud, si auctorem spectemus, nulla propriè juris Canonici potest. Habet enim auctorem Gratianum monachum, qui illud privato studio collegit ex constitutionibus Summorum Pontificum, Conciliorum, Episcoporum, juris Civilis, & sententiis sanctorum Patrum. Nam ex his opus ejus compactum est; quamvis nonnulla ipse suo nomine adiecit & inseruerit ob ordinis rationem & conciliationem capitum, qua in vicem aduersari videbantur. Intorim cum hæc idem Decretum cum reliquo juris Canonici corpore unà circumferatur & frequentetur; illudque postremo Gregorius Decimus tertius Summus Pontifex ei annumerarit, atque ad eum recognoscere, emendari & retineri curaverit (ut videre est in epistola Decreto præfixa) non est, quod hæc in ve amplius laboremus: ita tamen, ut qua eodem Decreto comprehensa sunt, singulare vocentur ad suam auctoritatem, juxta tit. sequent. De juris scripti partibus. Unde non mirari non possum imperitiam eorum, qui leges civiles in Decretum conjicias eo ipso putant esse canonizatas, id est, in numerum factorum Canonum relatas; cum ipse Gratianus, ut pote homo privatus, eas canonizandi potestatem non habuerit: sed eam retinent auctoritatem, quam antea habuerunt. Idem omnino ce-

sendum est de dictis ipsius Gratiani; nisi quatenus auctoritate vel vivâ juris ratione jurantur. De ceteris vero juris Canonici partibus, veluti de Decretalibus Gregorii IX. qua sub nomine, Extra, citantur, quasi sint extra Gratiani Decretum, quod tempora prius fuit: item Decretalibus Bonifacii VIII. qua inscribuntur Sextus liber Decretalium; et quod quinque libris Decretalium Gregorii IX. tamquam sextus liber accesserit; item Decretalibus Clementis V. qua & ideo Clementinæ vocantur; & postremo de Extravagantibus tam Ioannis XXI. quam Communibus, qua & idcirco Extravagantes appellantur; quod antea extra corpus juris Canonici incerta quasi sede vagarentur, ac proinde etiamnum retinent idem nomen, licet postea in ordinem librorum juris Canonici redacta sint: de harum, inquam, auctoritate non est quod quis addubitet, cum ipsos Summos Pontifices auctores habeant. Quibus accedant & aliorum Summorum Pontificum constitutiones diversis temporibus edita, qua & ob eandem rationem idem Extravagantium nomen sortiantur: quas hoc nostro tempore privatâ diligentia collegit Laërtius Cherubinus J.C. & in unum quasi corpus conjecit sub Bullarii nomine: qua ad placita Principum referri possunt, de quibus agitur in §. placita infra tit. seq. quemadmodum & ea, qua ex Conciliis, præsertim Tridentino, à nobis desumpta, & in hanc Summam congesta sunt, ad §. 2. eod. tit.

DE JURIS SCRIPTI PARTIBVS.

TITULUS II.

§. 1. Quid sit jus divinum.

Jus divinum est, quod legibus veteris & novi Testamenti continetur; quo non solum hoc Jus Canonicum passim respectum est, verum etiam ex eo potissimum profluxit, can. Qualiter 24 in princ. Ext. De accusat. a

§. 2. Decreta Conciliorum triplicis generis.

Decreta Conciliorum aut sunt Universalium, aut Provincialium, aut Episcopalianum, §. Porro dist. 3, cap. Sicut 25, Ext. De accusat. b

§. 3. Concilia Universalia qua?

Concilia Universalia sunt, quæ a Prælatibus Ecclesiarum in unum locum ex toto orbe coactis celebrantur. Unde & Oecumenica, id est, totius orbis Concilia appellantur. Horum quatuor celeberrima recensentur, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense; quæ ab

Ecclesia Catholica tamquam quatuor Evangelia probata & recepta sunt, can. 1, §. Inter cetera dist. 15, addo Novell. 131, de Eccles. tit. in princ. & l. 4. & 5, Nos reddentes Cod. De summa Trinit. Non minorem tamen vim & potestatem habent & reliqua Concilia Universalia auctoritate Summi Pontificis congregata, & confirmata, d. can. 1, §. hæc sunt quatuor, can. 3, dist. 15, juncto can. 1, c. 2, dist. 19. In quibus enim Summi Pontificis auctoritas desideatur, non tam Concilia censenda sunt, quam conciliabula, sive improbata conventicula, can. 1, can. 2, & can. 5, dist. 17.

§. 4. Concilia Provincialia qua?

Concilia Provincialia sunt, quæ inter Episcopos & alios Clericos ejusdem provincie instituantur; olim quidem semel aut bis, annis singulis, can. 6, can. 7, & can. 15, dist. 18, cap. 15, Ext.

De accusat. nunc verò ex præscripto Concilii Tridentini quolibet saltem triennio cogi jubentur per Metropolitanum, aut, eo legitime impedito, per Coepiscopum antiquiorem: quibus omnes Episcopi, alique quibus id vel ex jure, vel ex consuetudine competit, interesse jubentur, *Concil. Trident. sess. 24, cap. 2, de reformat.*

§. 5. Concilia Episcopalia sive Diocesana qua?

Concilia verò Episcopalia sive Diocesana sunt, quæ ab Episcopis inter suæ Diocesis Clericos & Abbates indicantur; & quoniam quotannis, ut Canones præscribunt, in *can. Annu. dist. 18, Conc. Trid. d. cap. 2, §. fin.* Ad quæ exempti etiam omnes, qui alias cessante exemptione interesse deberent, nec Capitulis generalibus subduntur, accedere tenentur. *Vide Concil. Trid. d. §. fin.*

§. 6. De vi & effectu Conciliorum.

Et quidem decreta Conciliorum Universalium omnes omnino Christianos ligant, *can. 1, §. 1, dist. 15, can. 5, & 7, xxv. qu. 1, cap. 1, c. 5, Ext. De consl. l. Nemo C. De sum. Trinit. Concil. Flor. in unione Armeniorum.* Provincialium verò & Episcopatum non item, sed tantum subditos suos, quoad diu in provincia sive diocesi sunt. Extra enim territorium jus dicenti impunè non patetur, *cap. 2, De consl. lib. 6, l. fin. De jurisd. om. jud. Quæ tamen ex his in corpus Canonicum relata (ut plerisque in locis videre est, in *cap. 2, Ext. De elect. cap. Nec Episc. 7, Ext. De temp. ordin. cap. 1, Ext. De filiis presb. tum alibi.)* aut alias a Summo Pontifice generaliter comprobata sunt, *can. 1, dist. 20, ea haud dubiè & cæteros Christianos obligant, per rationem in §. fin. in fine inf. hœsit,**

§. 7. De placitis Principum, & in primis Ecclesiasticorum.

Placita Principum aut sunt Ecclesiasticorum; nam & Episcopi Principes appellantur, *Psalm. 44.* aut secularium. Inter Ecclesiasticos primum locum obtinet Summus Pontifex, cuius voluntas sive per epistolam, sive per decretum, sive per edictum explicata, vim & auctoritatem Juris habet, *can. 1, & passim dist. 19, can. Si quis dogmata xv. quæst. 2.* Sic omnes (inquit sacer Canon) Apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt, tamquam ipsius divinæ Petri voce firmatæ sint, *can. 2, dist. 19.*

§. 8. Duplex genus placitorum.

Ex his tamen quædam personalia sive singularia sunt, certas tantummodò personas sive loca concernentia, §. *sed & quod Principi Inhuu. De jure natur.* quæ quædam contra juris communis rationem introducta sunt, ac proinde in exemplum trahi non possunt, *l. Quod vero 14, cum 1, segg. D. De legib. cap. Sanè 9, Ext. De privil. privilegia appellantur, quasi privata leges, can. 3, dist. 3.* Alia verò, quæ generalia sunt, ad omnes procul dubio pertinent, *cap. 1, & 2, Ext. De consl. can. Si quis dogmata xxv. qu. 2, & d. §. Sed & quod in fine.*

§. 9. Constitutiones de eadem re, quando sibi invicem derogent, & quid de statutis & consuetudinibus?

In generalibus placitis sive constitutionibus id custodimus, ut posteriores de eadem re constitutiones ad priores trahantur, & è contrâ, declarandi vel supplendi causa, *l. Non est novum 26, & ibi Glos. sum. ll. segg. D. De legib. nisi inter se contrariæ sunt; quo casu prior constitutio semper revocata intelligitur per posteriorem, etiam nulla illius mentione facta, cap. 1, De consl. lib. 6, l. Sed 28, D. De legib.* Licet diversum obtineat in statutis & consuetudinibus locorum, sicut disertis verbis à Bonifacio VIII. expressum est, *cujus verba hic liber adferbere: Licet Romanus Pontifex (inquit) qui jura omnia in sermone pectoris sui censetur habere, constitutionem condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare volentur: quia tamen locorum specialium ac personarum singularium consuetudines & statuta (cum sint facti & in facto consistent) potest probabiliter ignorare; ipsi, dum tamen sine editam (nisi expressè caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare, text. est d. c. 1, De consl. in 6.*

§. 10. De rescriptis ad beneficia & ad lites.

Interdum à summo Pontifice rescripta impetrantur, vel ad beneficia Ecclesiastica obtinenda; vel ad lites per delegatos judices cognoscendas, sive dirimendas; quæ etsi personalia sunt, cum jus tantum inter partes constituent, recipiunt tamen hanc interpretationem à jure communi, ut, si rescriptum ad beneficium impetratum sit ab eo, qui

qui aliud beneficium Ecclesiasticum, licet exiguum habet, nullâ ejus mentione factâ, ipso jure tamquam subreptitium non valeat, *cap. Si motu proprio 23. De preben. lib. 6. cap. Cùm ad e. 17. c. Postulasti 17. Ext. De rescriptis.* Quod & que observandum est, ac si ab alio, ejus nomine, impetratum sit, *d. cap. Si motu proprio.* Similiter rescriptum ad licentiam, per falsam suggestionem aut suppressionem veri extortum, aut etiam sine hujusmodi fraude obtentum (dummodò Summus Pontifex expressâ veritate, vel falsitate omisâ, alias non erat concessurus) exceptione subreptionis oppositâ, coram dâcis iudicibus, refellitur. Quippe hæc clausula, *Si prius veritate nitantur, vel, si ita est, semper rescripto tacite inesse censetur, etiam si in eo non sit expressa, cap. Ex parte 2. c. cap. Super literis 20. Ext. De rescriptis add. latius.* Panormit. *ibid. cap. Olim 25. Ext. d. tit. De jure autem civili exprimi debet in rescripto Principis secularis, l. fin. C. De diversis rescriptis.*

Si cessante fraude nihilominus erat concessurus rescriptum. S. Pontifex, eatenus valet rescriptum quoddam iudices in eodelegati, omisâ speciali formâ ipsius rescripti, procedere possunt, servato ordine juris communis, *d. cap. Super literis versus inter alios.* Exemplo res magis illustrabitur. Statuamus, rem à me emptam esse, sed in precibus S. Pontifici oblatis narratum fuisse, falsò quidem, sed per errorem, quoddam pretium ejus solverim; quo motus S. Pontifex iudicibus rescripto datis mandavit, ut causam summariè, & de plano absque strepitu & forma iudicij cognoscerent. Hac etenim specie & similibus, iudices non secundum specialem rescripti formam procedunt, sed observato juris communis ordine, videlicet, per oblationem libelli, per litis contestationem, cæterisque solemnibus iudicij adhibitis, *juxta ea, quæ lib. 4. tit. 2. cum seq. tradidimus in §. & quæ tradunt DD. ad l. Prolatam 4. C. De sent. & interloc. om. jud.*

§. 11. De statutis Legatorum Sedis Apostolicae & Episcoporum.

Post Summum Pontificem, & Legati Sedis Apostolicae, *cap. fin. Ext. De officio Legati & Episcopi, cap. 1. Ext. De major. & obed. cap. 2. De consuet. lib. 6.* statuendi jus habent, sed dumtaxat in territorio sui subditos: ut tamen factos canones & constitutiones non offendant, necque juris Canonici sua limites excedant, *d. c. 2. De consuet. lib. 6. cap. circa prim. De elect. in Clem. cap. pen. Ext. De major. & obed. can. Inferior dicitur 21.*

§. 12. De placitis Principum secularium.

Placita Principum secularium sunt Imperatorum leges sive constitutiones, *§. sed & quod Principi Insit De jure nat. quorum vestigia passim in jure Canonico occurrunt, in cap. 8. Ext. De jud. cap. 2. Ext. De ord. cognit. cap. 1. Ext. De juram. calum. cap. 10. Ext. De probat. aliisque infinitis locis.* Et quidem de his in jus Canonicum conjectis, sive etiam aliis constitutionibus SS. Pontificum insertis, dubitari non debet, quin juris nostri auctoritatem habeant, *ex ratione §. fin. inf. hoc tit. Intellige tamen de legibus, quæ juri Decretalium inserta sunt, non quæ Decreto Gratiani privata ejus auctoritate comprehensa sunt, nam hæc ad seq. §. pertinent.* Reliquæ verò et si quoad personas & res Ecclesiasticas, ex se nullius momenti sint, ex benignitate tamen sacrorum Canonum & in forum Ecclesiasticum recipiuntur; dummodò Sacræ Scripturæ vel canonicis sanctionibus, vel bonis moribus non adversentur, *can. 2. 4. 9. cum seq. dist. 10. cap. 1. Ext. De sent. & re jud. Nam hæc spectat illud Lucii S. Pontificis: Sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari: ita & sacrorum statuta Canonum, Principum constitutionibus adjuvantur, text. est in cap. 1. De novi oper. nunt. g.*

De sententiis Patrum.

Postremò quod attinet ad sententias Patrum, puta Augustini, Hieronymi, Isidori & similibus licet & hæc nullam juris auctoritatem habeant (cum in condendo jure non solum scientia, sed & potestas magis necessaria sit, *dist. 20. in princ.*) at tamen ex Leonina constitutione, post SS. Pontificum & sacrorum Conciliorum decreta & sanctiones, alterum in decidendis causis locum sortitæ sunt, *in can. 1. dist. 20. d. exceptis illis, quæ juris Canonici corpore, aut alia constitutione S. Pontificis comprehensa sunt, ut in cap. 3. cap. 5. Ext. De consuet. & alibi.* quæ & parum cum iis vim & auctoritatem habeant. Vulgarum enim illud Justiniani est, *in l. 1. §. sed neque C. De veteri jure enuncl. & a Bonifacio repetitum, in cap. Si Apostol. 22. De preben. lib. 6.* Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimus, hæc de scripti juris partibus.

NOTATIO in Tit. 2.

Observandum est, Testamenti veteris præcepta si seculi in genere: aut enim ceremonialia fuerint, aut juris civilis aut moralis. Cerimonialia pertinebant ad divinum cultum: Deorù observandum; uti videre est Levit.

G B B B 2

VIT.

vit. cap. i. cum seqq. Iudicialia subseruebant iustitia rectè administranda, de quibus Exod. cap. 21. cum seqq. Moralia ad morum disciplinam spectabant, veluti, Non occides, Non furaberis; & id genus alia, Exodi cap. 20. Et hæc quidem omnia, quatenus sunt præcepta veteris Testamenti, per Christi mortem sublata sunt, testibus Augustin. Epist. 9 & Hieron ad Augustin. Epist. 11. licet moralia præcepta vix legis natura, qua in mente nostra conscripta est, adhuc hodie obligent, sicut docet Gregor de Valentia in 1. 2. D. Thom. tom. 2. dilput. 7. quæst. 7. Adde Covarr. Variar. resol. lib. 1. cap. 17. in princ. Unde præcepta illa veteris Testamenti, qua à Summis Pontificibus repetita & Decretalibus suis inserta sunt, ut in cap. 1. Ext. De adulter in cap. 1. Defurt. in cap. 1. cum 4. seqq. De iniuriis, cum similib. non ut divina legis præcepta à nobis observantur, sed ut humani iuris sunt nova, videlicet, sanctione à Summis Pontificibus revocata & recepta. Nec movere nos debet, quòd aliquando in Decretalibus vocentur præcepta divina juris sive legis, ut in cap. Litoris 13. Ext. De testit. spoliat. in cap. Tua 25. in cap. In aliquibus 15. in fine De decimis; quia exaudienda sunt de divina lege veteris Testamenti; ad cuius imitationem Summi Pontifices huiusmodi sanctiones induxerunt, vide Covarr. d. c. 17. & quæ notavimus a 5. illud verò in fine De testament.

b Addunt alii quartum genus, Nationalium, hoc est, cetera alicuius nationis sive regni: qualia sunt Concilia Toletana, Carthaginensia, similia. Verum hæc commode revocari possunt ad Provincialia. Vide qua de Conciliis tradit Bellarm in 4. disp. 1. tomo Controvers.

g Idque verum est, nisi lex civilis expressè statuat de personis & rebus Ecclesiasticis. Nam hæc specie ad forum Ecclesiasticum trahi non debent, cap. Ecclesia S. Mariae Ext. De constitut. & ibi Panorm. num. 10. Felinus num. 40. vers. Prima est, & Decius num. 88. cum seqq. Quod ideo receptum existimo, ne ex huiusmodi admissione Principes seculares, sui sibi vindicent in

personas & res Ecclesiasticas, cum pernicie & subversione jurisdictionis Ecclesiasticæ. Nisi forte lex Civilis privilegium Ecclesiæ contineret. Quo casu eam admittendam esse, & quidem rectè, tradit Panorm. jam dicto loco, & probat text. in can. fin. xvi. quæst. 3. Velsi dixerit à sacro Canonibus recepta sit; ut in cap. unico Ext. de cognat. legali, in cap. Nulli De rebus Ecclesiasticis alien. Vt hinc estimare liceat, quanti momenti sint leges Iustiniani in C. & Novellis, de personis & rebus Ecclesiasticis nominatim disponentes. Tame si illa olim obtinuerint notam de iure quam de facto; utpote dissimulantibus Summis Pontificibus, ob tunc temporis præsentem Ecclesiæ statum. Quod vel inde liquet, quòd Symmachus S. Pont. in Synodo Romana, omnibus Laicis de rebus Ecclesiæ disponendi potestatem abrogavit, can. 1. dist. 56. & tamen constat Symmachum tempore Anastasi Imp. vixisse, qui Iustinianum Imp. antecessit. Igitur statuta sacrorum Canonum Principum constitutionibus adiunguntur, etiam in personis & rebus Ecclesiasticas, ubi scilicet nominatim de his non constituunt, sed simpliciter loquuntur, c. 1. cap. 2. De novio. nunt. Vt & hinc si quid obcurius aut minus explicatè constitutum est in iure Canonico, quod tamen apertum est de iure civili vel contra, alterum ab altero interpretationem sive declarationem recipere mutatur. Alciatus ad l. Privilegia 12. C. Defactor. Eccles. Vix verò lites Canonice & Civile apertè à se invicem dissentiunt, utrumque in suo foro remedium est. Panorm. ad d. cap. 1. nu. 7. De novio. nunt. & quæ not. ad cap. 2. De arbitris in 6. nisi in Civile peccatum forteat, ut sunt leges permittentes usuras, concubinatum, præscriptionem cum mala fide, & similia quibus casibus ad ius Canonice recurritur, expio ius Civile, etiam quoad forum suum, per text. in cap. fin. Ext. De præscript. Panorm. ad d. c. 1. Bartol. & Salye ad d. l. Privilegia

d Ita tamen, ut & leges Civiles sententiis SS. Patrum præponantur, iuxta §. præced. in exto.

DE IURIS NON SCRIPTI PARTIBVS, ID EST, DE TRADITIONE ET CONSUETUDINE.

TITULUS III.

§. 1. Quæ constant traditione, & de vi sive effectu traditionis.

Traditione constant ea, quæ initio sola voce à Juris conditoribus prodita, ad nos veluti per manus pervenerunt; licet ea posteritas scripto complexa sit, can. Ecclesiasticarum dist. 11. cuiusmodi sunt, in sacrificio Missæ, per mixtio aquæ cum vino, can. 1. de consecrat. dist. 2. oculorum

elevatio ad exemplum Christi, cap. Cum Martha & Ext. De celebrat. Missar. trina inunctio eorum, qui baptizantur, d. cap. Ecclesiasticarum; jejunium Quadragesimale, Hieron. ad Marcellam de errorib. Montani, baptismus parvulorum, Origenes in cap. 6. epist. ad Rom. aliaque quamplurima; quæ non minore quam